

akademia

LİBERAL DEMOKRASİLERDE MEDYA ve KAMUOYUNUN DIŞ POLİTİKA KARAR ALMA SÜRECİNE ETKİSİ*

Özet

Medya kuruluşları çok önemli kriz durumları dışında rutin dış politika alanına ilişkin haberlere bültenlerinde veya sayfalarında genelde yer vermemektedir. Dış politika alanına ilişkin bir sorunun iç politikayı da yakından ilgilendirmesi durumunda (yakın savaş tehdidi gibi) hem medya hem de kamuoyunun mevcut ilgisizliği azalmakta, medyanın ve de kamuoyunun gündemi dış politika alanına odaklanmaktadır. İkinci Dünya Savaşı sonrası propagandanın öneminin ortaya çıkması medya çalışmalarına yeni bir soluk getirmiş, kitle iletişim araçlarının kamuoyu oluşturmada ve politik karar almada ne ölçüde etkili olabileceği sorusuna cevap arayan araştırmaların yapılmasına yol açmıştır. ABD'nin Vietnam savaşı tecrübesi medya ve kamuoyunun karar alıcılar üzerinde ne ölçüde etkili olduğuna dair sağlam kanıtlar ortaya koymuş ve iç politika alanında olduğu kadar dış politika alanında da medya-kamuoyu ve karar alıcı ilişkisi yapılan çalışmalarla sorgulanmaya başlanmıştır. Bu sorgulama gayretlerinin bir devamı olarak yapılan bu çalışma dış politika alanında medya-kamuoyu ve karar alıcı arasında nasıl bütünleştirici bir model ortaya konulabileceğine dair teorik açıklamalar yapma hedefi taşımaktadır. Yapılan çalışma kamuoyu-medya ve dış politika karar alıcısı arasındaki ilişkiyi bütünleştirecek bir teoriye ulaşma girişimidir. Sonuç olarak yapılan çalışmadan medya-kamuoyu ve dış politika karar alıcısı arasında bir birini tamamlayan karşılıklı bir ilişki olduğuna dair önemli teorik kanıtlara ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Medya, Kamuoyu, Dış Politika, Karar Alıcı, Karar Alma Süreci.

The Effect of Media and Public Opinion on Foreign Policy Decision Making Process in Liberal Democracies

Abstract

Media organs usually do not give place on their papers or in their news reports about routine foreign policy except very important crisis circumstances. In case of a problem concerning foreign policy has an interest in domestic policy (just like a close war threat) the insouciance of both media and public opinion starts decreasing and focus of media and public opinion then passes suddenly on foreign policy. After World War II realizing the importance of propaganda has led media studies to a new work of style and it led to the studies looking for answers to how much is the effect of mass media on creating a common sense and taking political decisions. The experience of Vietnam War of USA presented well-supported evidences about to what extent media and public opinion have effect on decision makers and it is begun that the relationship between media-public opinion and decision makers about foreign policy as well as about domestic policy is examined in the studies. As a continuous effect of those interrogating efforts, this study aims at giving theoretical explanations concerning that how an integrating model could be put forth between media-public and decision makers in the field of foreign policy. The working relationship between the public opinion-media and foreign policy decision maker, to integrate an attempt to reach a theory. As a result, the study of media-public opinion and foreign policy decision maker in a mutually complementary relationship is one of the important theoretical evidence that has been reached.

Key Words: Media, Public Opinion, Foreign Policy, Decision Maker, Decision Making Process.

*Bu makale yazar tarafından çalışılıp Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Anabilim Dalı'na Şubat 2011'de kabul edilen "Türk Dış Politikasına Yönelik Karar Alma Sürecinde Medyanın Etkinliği: Körfez Savaşı Krizlerinde Medya-Kamuoyu ve Karar Alıcı İlişkisi" isimli doktora tezine dayanılarak hazırlanmıştır.

Giriş

Medyanın demokratik sistemlerde siyasal karar alma sürecinde önemli bir etken olarak karar sürecini şekillendirdiği, hatta alınan kararlar üzerinde kimi zaman doğrudan etkide bulunduğu bilinmektedir. Buna karşın medyanın dış politika karar alma sürecinde en çok kamuoyunu dolayımı ile etkide bulunduğu söylenebilir. Kamuoyu Antik Yunan'dan günümüze kadar geçen süreçte filozofların ve siyaset bilimcilerin politik karar alıcı üzerindeki potansiyel etkileri nedeni ile merak konusu olmuştur. On sekizinci yüzyılda Batı Avrupa demokrasi içerisinde monarşilerin mutlak güçlerinin parlamentolar tarafından sınırlandırılması, basım tekniklerinde yaşanan gelişmelerle gazetelerin yaygınlaşması ve Fransız İhtilali ile milliyetçilik hareketlerinin oluşması, burjuva sınıfının yükselmesi ve kentlerin yaşam alanı olarak ortaya çıkışı kamuoyunun ve gazetelerin politik karar alma sürecindeki etkilerini arttıran gelişmeler olmuştur. Daha on beşinci yüzyılda yöneticilerin kamuoyunun desteği ile idarede kalabileceği görüşünü dillendiren ünlü düşünür Machiavelli'den bu günlere kamuoyunun yönetim ve yöneticiler üzerindeki güçlü etkileri aratarak devam etmiştir. Bu etkinin artmasında şüphesiz medyanın hem kamuoyunu etkileyen hem de ondan etkilenen bir faktör olarak artan gücü önemli rol oynamaktadır. Politik karar alıcıları medya ile karşılıklı bir etkileşim içerisinde yönlendiren kamuoyunun kavramsal olarak çeşitli tanımlamaları mevcuttur. Daha 1965 yılında Amerikalı bilim adamı Harwood L. Childs konuyla ilgili olarak yazdığı eserinde o yıla kadar yapılan elli farklı kamuoyu tanımlamasını bir araya getirmiştir (1965, 14-26). Kamuoyu kavramı 'kamu' ve 'oy' terimlerinin bir araya getirilmesi ile oluşturulmuştur. Bu ayrımı ilk yapan bilim adamı da Childs olmuştur. Türk Dil Kurumu sözlüğünde "kamu" kelimesi ilk olarak "hep", "bütün" anlamlarına gelmekte, ikinci olarak da "bir ülkedeki halkın bütünü, halk, amme" anlamlarına gelmektedir (1998, 1180). Bunun dışında günlük kullanımda kamu kelimesinin 'herkese açık, umumi, aleni' gibi kullanımları da vardır. Kamuoyunu oluşturan ikinci unsur olan 'oy' ise 'kanaat', 'kanı' kavramları ile benzer biçimde kullanılmaktadır. Sözlükte ise 'oy' ilk olarak "bir toplantıya katılanların, bir sorunla ilgili birkaç seçenektan birini tercih etmesi", yani rey anlamında, ikinci olarak da "bu tercihi belirten söz veya yazı" anlamlarında kullanılmaktadır (1998, 1708). Bu tanımlamalardan sonra kamuyu bir sorunla ilgili halkın tamamı veya bir kısmı olarak açıklamak mümkünken, oy'u ise halkın tamamı veya belli bir kısmının soruna ilişkin kanaatleri olarak tanımlamak mümkündür.

Yukarıda değinildiği gibi kamuoyu kavramına ilişkin çok çeşitli tanımlalar mevcuttur. Bu çok çeşitli tanımlamalara burada yer vermek çalışmanın sınırlarını aşmaktadır. Dolayısıyla kamuoyu kavramını aydınlatmak anlamında çeşitli düşünürlerin ve bilim adamlarının birkaç tanımlamasını ortaya koymak yerinde olur. İtalyan siyaset bilimci Giovanni Sartori kamuoyunu şöyle tanımlamıştır (1993, 98): "kamuoyu, bir halka (kamuya), veya birden çok halklara ait düşüncelerin (kanaatlerin), res publica'nın durumuna ilişkin bilgi akışıyla karşılıklı etkileşmesidir". Duygu Sezer kamuoyu ve dış politika ilişkisi üzerine yazdığı eserinde (1972, s.73) kamuoyunu "çeşitli istek ve çıkarlarını gerçekleştirmek amacıyla birbirleri ile yarışan, bu istek ve çıkarlara uygun kanaatlerle karar vericiyi etkilemeye çalışan ve siyasal, sosyal ve ekonomik nedenlerle toplumda en üstün güce ve olanaklara sahip olan grupların ifade ettikleri ve halk yığınlarına yaydıkları kanaatler" şeklinde tarif etmiştir. İngiliz düşünür James Bryce kamuoyunu basitçe ortalama insanın yapılan ve söylenenleri görmesi ve duyması sonucunda zihninde oluşan düşünceleri ifade etmesi olarak ifade etmiştir (1981, 3). Bu tanımlamalardan sonra kamuoyu basitçe bir soruna ilişkin örgütlü veya örgütsüz belirli bir halk yığınının sahip oldukları açığa çıkan düşüncelerinin toplamı olarak ifade edilebilir. Kamuoyu kavramı dış politika teorisinde karar alma sisteminin önemli bir saç ayağı olarak görülmektedir ki diğer sacayakları medya ve karar alıcıdır. Buna karşın yapılan çalışmada asıl anlatılmak istenenin medya-karar alıcı ilişkisi olması kamuoyu kavramına derinliğine girilmemesini gerektirmiştir. Yapılan çalışma ampirik bir çalışma olmayıp medya-kamuoyu ve dış politikada karar alma alanında birbirinden farklı olan teorileri bütünleştirme arzusu taşımaktadır. Şöyle ki, dış politika teorisi açısından kamuoyu dikkate alınması gereken, zaman zaman karar alıcıyı etkileyen önemli

bir faktördür. Buna karşın dış politika teorisyenleri kamuoyu ve medyanın son tahlilde alınan dış politika kararları üzerinde sınırlı etkileri olduğunu savunmaktadırlar. Oysa dış politika konusunu medya ve kamuoyunun üzerine eğildiği siyaset konularından birisi olarak gören siyaset ve iletişim teorisyenleri, medyanın tek başına ve medya ile karşılıklı yardımlaşma içerisinde kamuoyunun iç politika konularında olduğu gibi dış politika konularında da önemli bir etkisi olduğunu savunmakta, hatta kriz durumlarında medya ve kamuoyunun karar alıcı üzerinde çok önemli etkileri bulunduğuna dair güçlü kanıtlar sunmaktadırlar. Dolayısıyla yapılan çalışma ele alınan konuya daha çok bir iletişim bilimci gözünden bakmakta, ortaya konulan çeşitli teorilerden hareketle dış politika alanı ile medya ve kamuoyunu bütünleştiren modelleri arama ve ortaya koyma girişimidir.

Karar alma kavramı çok çeşitli bilim dallarının inceleme konusu yapılmıştır. Yapılan çalışma ise dış politikada karar alma kavramına odaklanmıştır. Dolayısıyla aşağıda dış politika teorisi içerisinde karar alma kavramı irdelenmiş ve karar almada medyanın yerinin ne olduğu sorusu cevaplanmaya çalışılmıştır.

1. Dış Politika Teorisinde Karar ve Karar Alma

Karar (decision), karar alma (decision making) kavramları günümüzde birçok disiplinden araştırmannın inceleme konusu haline gelmiştir. Karar ve karar alma üzerinde istatistikten, sosyolojiye, matematikten siyaset bilimine kadar değişik bilim dallarında eserler verildiği bilinmektedir. Basitçe ‘karar’ kelimesi kullanılması mümkün iki veya daha fazla hareket tarzından birinin seçilmesi anlamına gelmektedir. Karar almanın gerçekleşebilmesi için karar alıcıya (decision maker) birden fazla hareket seçeneğinin tanınması şarttır. Tek hareket tarzının olduğu durumlarda seçim yapılamayacağı gibi bu tip durumlarda “karar” kavramının uygulanması veya “karar alma” işleminin oluşması söz konusu olamamaktadır. Çünkü durum önceden sonucuyla bilinmekte, başka bir çözüm şekli bulunmamakta; yani durumun gerçekleşmesi kesinleşmektedir (Ural, 1973, 4). Yukarıda da değinildiği gibi karar alma süreci çeşitli bilim dallarının önemli bir inceleme konusudur. Bu bilim dallarından birisi de dış politikadır. Dış politika alanında inceleme konusu yapılan bir karar alma yaklaşımından ve bu yaklaşım çerçevesinde ortaya atılan çeşitli karar alma modellerinden bahsetmek mümkündür. Dış politikada karar alma yaklaşımı “*siyasal kuruluş ve güçlerin incelenmesi, uluslararası siyasetin araştırılması, kişilik ve önderliğin bireylerin ekonomik ve siyasal seçimlerini nasıl yaptıklarını ele alan bir yaklaşımdır*” (Köni, 2001, 66). Karar alma kuramı ise dış politika kararlarında alınan kararın hangi değişkenler tarafından etkilendiği sorusu üzerine odaklanmakta, alınan kararı çeşitli modeller ile açıklamaya çalışmaktadır. Dış politikada karar alma modelleri alınan kararı rasyonel ve bilişsel süreçlerle açıklama girişimleri etrafında şekillenmişlerdir. Bu girişimlerden ilkinde karar alıcının karar alırken rasyonel hareket tarzı içerisinde kar ve zararını hesaplayarak maksimum faydayı ve minimum zararı ortaya koyacak hareket tarzını seçerek dış politika eylemini gerçekleştirdiği ön kabulü bulunmaktadır. Dış politika kararını bilişsel süreçlerle açıklayan modeller ise karar alıcının her zaman rasyonel davranamayacağı ön kabulünden hareketle bilişsel süreçlerin karar alıcı üzerinde önemli etkilerine dikkat çeken modellerdir. Karar alıcının bilişsel süreçlerden etkilendiği (bilişsel süreçlerin karar alma üzerindeki rolüne daha çok sosyal psikologlar vurgu yapmıştır) gerçeğine rağmen dış politika teorisinde karar alıcının rasyonel davrandığı kabul edilerek karar alma sürecini bir takım unsurlardan etkilendiği belirlenmiştir.

2. Karar Alma Sürecini Belirleyen Unsurlar

Yapılan çalışmada dış politikada karar almanın rasyonel ve bilişsel bakış açıları ile şekillenen modelleri üzerinde konunun sınırlılıkları dolayısıyla durulmayacaktır. Dış politikada karar alma biriminin rasyonel davrandığı kabul edilerek liberal batı demokrasilerinde karar alıcının medya ile nasıl bir etkileşim içerisinde dış politika eylemi gerçekleştirdiği açıklanmaya çalışılacaktır. Dış politikada karar alma süreci kompleks bir yapı içerisinde gerçekleşmektedir. Karar alıcıya ilişkin özellikler bu yapı içinde önemli bir yer işgal ederken, karar alma sürecinin içerisinde olduğu yapı ve dışarıdan gelen etkiler karar alma sürecini önemli oranda etkilemektedir. Karar

alma süreci üzerinde etkide bulunan bu etmenler dış politika teorisinde ‘karar alma sürecini belirleyen unsurlar’ olarak isimlendirilmektedir. Karar alma sürecini belirleyen unsurlardan ilki ‘karar alıcıya ilişkin özellikler’ olmaktadır. Karar alıcıya ilişkin özellikler ise ‘kişisel özellikler’, ‘inançlar’, ‘deneyim’, ‘rol’, ‘liderlik özellikleri’ ve ‘siyasal kültür’dür. Karar alma sürecini belirleyen unsurlardan ikincisi ise ‘dışsal çevre unsurları’dır. Dışsal çevre bir devletin sınırları dışında olup biten gelişmeler ile diğer devletlerin ve toplumların eylem ve karşı eylemlerinin yer aldığı fiziki çevreyi ifade etmektedir (Arı, 2006, 136). Dışsal çevre unsurları bir takım alt unsurları içerisinde barındırmaktadır. Bu alt unsurlar ise ‘jeopolitik ve jeoekonomi’, ‘askeri kapasite’ ile ‘ekonomik kalkınmışlık’tır. Tüm bu alt unsurların toplamı karar alıcıyı etkileyen dış çevre unsurlarını oluşturmaktadır. Dışsal çevre unsurları kısaca karar alıcının politik, askeri ve ekonomik tercihlerini çeşitlendiren ve karar almayı etkileyen önemli etmenlerdir. Dış politika teorisinde karar almayı etkileyen son unsur ise ‘içsel çevre’ unsurlarıdır. İçsel çevre ‘devletin ve hükümetin yapısı’, ‘yasama’, ‘bürokrasinin örgütleniş biçimi’ ve ‘kamuoyu’ gibi yapıları kapsamaktadır. Bu yapıların tamamı birer içsel çevre unsuru olarak dış politikada karar alıcıyı ve karar almayı değişen ağırlıklarda etkilemektedir. Sayılan unsurların dışında sivil toplum örgütleri, üniversiteler, düşünce kuruluşları ve baskı grupları gibi oluşumların da karar alma üzerinde etkide bulunduğunu söylemek mümkündür. İçsel çevre unsurlarının dış politika teorisi üzerine yapılan çalışmalarda uluslararası olayları ve eylemleri açıklamada genellikle göz ardı edildiği ifade edilmelidir. Diploması ve iç politika üzerine yaptığı çalışmada Robert D. Putnam mevcut literatürün iki önemli eksiklik taşıdığını ifade etmiştir. Bu eksikliklerden ilki yapılan çalışmaların politik ve örgütsel (organizasyonel) açıklamaları ihmal etmesidir. Putnam’a göre; *“Dış politikanın iç belirleyenleri (partiler, toplumsal sınıflar, çıkar grupları (ekonomik ve ekonomik amaçlı olmayanların her ikisi de), kanun koyucular ve hatta kamuoyu ve seçimler) hesaplanabildiği kadar, uluslararası ilişkiler politikalara vurgu yapmak zorundadır, sadece yönetici kadrolar ve yasal düzenlemeleri dikkate almamalıdır”*. Eksikliklerden ikincisi ise yapılan çalışmalar sonucu oluşturulan teorilerin çok azının iç politika ile uluslararası politikayı bağlamasıdır. Putnam’a göre; *“iç politik faktörlerin uluslararası olayları veya -tam tersi şekilde- nasıl etkilediğinin gözlemlemenin ve böylesine etkilerin örneklerinin basit kataloglarının ötesine hareket etmeye, her iki alanı birleştirecek, karmaşıklığı hesaplayacak bir teori aramaya ihtiyaç var”*(Putnam, 1988, 430-433). Kısaca dış politika alanında uluslararası olguları ve olayları açıklarken ortaya konulan teorilerin politik ve örgütsel açıklamaların yanı sıra iç politika faktörünün de göz ardı ettiğinin söylenilmesi mümkündür.

3. Birer İçsel Çevre Unsuru Olarak Kamuoyu ve Medyanın Karar Almada Etkisi

Medyanın dış politikada karar alma mekanizması içerisinde önemli bir etkisi vardır. Bu etki medyanın doğrudan (az sıklıkta) karar alıcıyı etkilemesi şeklinde olabildiği gibi dolaylı (sıklıkla) biçimde kamuoyunu oluşturup, yönlendirerek de olabilmektedir. Yukarıda da değinildiği gibi kamuoyu bir içsel çevre faktörü olarak karar alıcı üzerinde etkide bulunmaktadır. Dolayısıyla medyanın doğrudan değil fakat kamuoyu dolayımı ile karar alıcı üzerinde etkide bulunması kamuoyunun dış politika ile ilişkisinden bahsetmeyi gerektirmektedir. Genel halkın yöneticiler ve karar alma konumundakiler üzerindeki etkisi Batı Avrupa tarihi içerisinde demokrasinin gelişmesine bağlı olarak değişmiştir. Kamuoyunun yönetim ve yöneticiler üzerindeki etkisi konusu Antik Yunan’dan günümüze kadar sürekli tartışıla gelmiştir. 1789 Fransız Devrimi ile birlikte yayılan liberal fikirler ve milliyetçi duygular yöneticileri halkın fikirlerinin göz ardı edilemeyecek kadar önemli olduğu noktasına götürmüştür. Avusturya Başbakanı Metternich 1808 yılında, *“Kamuoyu en güçlü ortamdır. Din gibi en karanlık köşelere bile sızabilir”* demiş, *“Kamuoyu genel politikanın önemli saiklerinden biridir”* ifadesini de kullanmıştır. Temel İskit’e göre doğal olarak o zamanlarda Metternich “kamuoyu” kavramını bu günkü anlamıyla kullanmamış, basın ve o çağın modası olan basılı broşürleri (risalaler), ulusal ve yerel meclisleri, üniversite ve diğer eğitim kurumlarının yanı sıra, siyasi ve entelektüel elitlerin bulunduğu salon ve dernekeleri de kastetmiştir (2007, 143-144). Yazılı basının artan gücü, kitle gazetelerinin

yaygınlaşması ve okur yazar oranındaki artış bu dönemde Fransız Devriminin itici gücünü arkasına alan geniş kitlelerin halk tarafından seçilen parlamentoları yönetime getirmeleri sürecini hızlandırmış, böylece seçilmiş yöneticileri halka kısmen de olsa hesapverme konumuna itmiştir. Kamuoyu demokratik olsun veya olmasın her yönetimi belirli ölçülerde etkilemektedir. Aynı şekilde demokratik olsun veya olmasın her yönetim de kamuoyunu etkileme amacını taşımakta ve belirli ölçülerde etkilemektedir. Yani kamuoyu ile karar alıcılar arasındaki etkileşim karşılıklıdır. B. Russett ve H. Starr kamuoyunun genel politikayı ne zaman etkilediğini üç madde ile açıklamışlardır (1992, 225). İlk olarak vatandaşların ve liderlerin – özellikle yüksek statüde olanlar ve potansiyel olarak etkili olan azınlıklar – belirli azınlıkları için konular büyük olduğunda yani politikalar önemli olduğunda kamuoyu politikayı etkilemektedir. Örneğin pek çok Polonya kökenli Amerikalı güçlü bir şekilde Polonya'nın yeni demokratik hükümetine yapılacak ekonomik yardımları desteklemişlerdir. Yine pek çok Yahudi diğer Amerikalılar da olduğu gibi, güçlü bir şekilde İsrail'in güvenliği ile yakından ilgilenmektedir. İkinci olarak kamuoyu sadece spesifik konularla ilgilenmemekte, politika konusu geniş bir sosyal sınıfı ilgilendirdiği zaman politikayı ve karar almayı etkileyebilmektedir. Örneğin dış ekonomik politikanın pek çok konusu (örneğin ticaret) sadece çıkar gruplarının ilgilendiği öncelikli bir konudur, genellikle kitlesel kamunun veya dikkatli kamunun ilgilendiği bir konu değildir. Aksine askeri veya politik güvenlik ile ilgili konular (silahların kontrolü, İran körfezindeki donanma harekâtı, Nikaragua'daki kontralara yardım edilmesi gibi) daha geniş bir halk kesiminin muhtemelen daha çok ilgi ve dikkatini çekmektedir. Üçüncü ve son olarak konunun zaman çerçevesine (time frame) göre kamuoyu politikayı etkileyebilmektedir. Çabuk bir şekilde çözülebilecek ya da çözülmek zorunda olan konular, düşünceler değiştirilmeden veya canlandırılmadan önce, kitlesel kamuoyu üzerinde çok da sıkıntı yaratmamaktadır. Buna karşın canlı olarak uzun süre kalan konulara halk daha fazla tutum geliştirebilmektedir.

Kamuoyu yukarıda sayılan zamanlarda genel politika üzerinde ve politika oluşturucular olarak karar alıcılar üzerinde etkide bulunurken, bu etki dört şekilde ortaya çıkabilmektedir. İlk olarak kamuoyu genel politikalar üzerinde limitler ve sınırlamalar koyarak etkili olmakta, tekrar seçilmek isteyen politikacılar politikalarını kamuoyuna göre şekillendirmektedirler. Kamuoyunun söz konusu sınırlamaları hayli genel olduğu halde karar alıcılar ulusal seçim zamanlarında bu sınırlamaların baskılarını çok daha yoğun hissedebilmektedirler. İkinci olarak kamuoyu politik yürütmeyi sınırlandırarak genel politika üzerinde etkili olmaktadır. En üstte yer alan karar alıcılar politikalarını yerine getirirken astlarına, yani yüksek kademeli devlet memurlarından sekreterlerine kadar güvenmek isterler. Karar alıcıların istemeyeceği şekilde altında çalışan görevliler pek çok şekilde karar alıcının adımlarını engeller veya politikalarını sabote eder. Üçüncü olarak kamuoyu genel politika üzerinde altında çalışan bireyler olarak karar alıcıya ulaşan enformasyonu engelleyerek genel politikayı etkileyebilir. Bunu da en üstte yer alan karar alıcılara verilen enformasyonu çarpıtarak veya eleyerek yapmaktadırlar. En üstte yer alan karar alıcılar astlarına sadece politikalarını yürütürken güvenmek zorunda değildir, aynı zamanda alınması gereken kararlar ilgili enformasyon sağlarken de güvenmek zorundadırlar. Astların genel ideolojik bakışları ve spesifik çıkarları yukarıya gönderecekleri enformasyonun tamlığını, yapısını ve yorumlanmasını etkileyecektir. Enformasyon eleme bazı bilgilerin verilmek üzere tutulmasına bazılarının ise geride kalmasına izin verir; görevdeki sekreterin elemesi basit ama yine de potansiyel olarak güçlü bir örnektir. Eleme belki de hükümetlerin içindeki organizasyonların içinde bulunabilir ve bireylerin zihinlerinde de hangi enformasyona dikkat edecekleri ve hangisini göz ardı edecekleri biçiminde yer alır. Son olarak kamuoyunun genel kanı iklimi genel politikayı şekillendirmektedir (Russett ve Starr, 1992, 224-225). Karar alıcılar da bu genel kanı ikliminin birer parçasıdır ve aldıkları kararlar genel kanı ikliminden etkilenmektedir.

Genel olarak yaygın kamuoyunun dış politika konuları ile çok da fazla ilgili olduğunu söylemek zordur. İnsanlar gündelik yaşamlarını doğrudan etkileyen ve hakkında bilgi sahibi olup yorum yapılabilmesi için çok da uzmanlık gerektirmeyen iç politika konularına dış politika konularına oranla daha fazla ilgi göstermektedirler. Dış politika konularının doğası – karmaşık ve yorumlanması bilgi gerektiren- da genel kamuoyunun dış politika konuları üzerinde ilgisizliğinin önemli bir nedenini oluşturmaktadır. Herbert Golhamer kamuoyu ve kişilik üzerine yaptığı çalışmada insanların niçin dış politika konularında ilgisiz olduğunu şu maddelerle açıklamaktadır: (a) insanlar ilgili olsalar bile dış politika konularını etkileyebileceklerini düşünmemektedir; (b) iş ve çocuklarını büyütme gibi acil kişisel çıkarlarının baskısı altında dış politika konularına ayıracak zamanları olmamaktadır; (c) dış politika problemlerinin fazlasıyla zor görmekte ve bu işin uzmanlarına bırakılması yönünde inanca sahip olmaktadır; (d) insanlar bu tür konularla baş edecek alışkanlıklara ve tecrübelere sahip değildirler (1950, s.348). Genel olarak kamuoyunun kaynağı olan geniş kitlelerin dış politikanın gündelik işleyişi ile ilgili olduğunu söylemek zordur. Rutin dış politika sorun ve olayları ile daha çok ilgili kamu denilen kamuoyu oluşturma gücünü elinde bulunduran belirli azınlık (ekonomik veya ulusal azınlık grupları gibi) gruplarının ilgilendiği bir gerçektir. Buna karşın hakkında karar alınması gereken politik sorun veya konunun kriz durumları ile ilgili olması – savaş, bulaşıcı hastalıklar, insani göç gibi- geniş kitleleri kısa bir zamanda dikkatli/ilgili kamu haline getirebilmektedir.

Dış politikada kamuoyunun etkinliği konusunda ortaya atılan çeşitli teorilerden bahsetmek mümkündür. Bunlardan “Mood Theory” (Ruhhaleti Teorisi) Gabriel Almond tarafından 1960’da ortaya atılmıştır. Bu teori dış politikada kamuoyu ilgi ve dikkatinin genellikle düşük seviyede olduğunu ve özellikle kriz zamanlarında önemli dalgalanmalara maruz kaldığını öne sürmüştür. Dış politikanın karakteristik sorunlarının en önemlisi kayıtsızlık veya ilgisizliktir. Mevcut savaş tehditleri dışındaki dış politika krizleri bu kayıtsızlığı belirsiz bir endişeye, kaderciliğe, öfkeye dönüştürmektedir fakat kamuoyunun tepkisi hala mood halindedir. Bu dayanak noktasından hareketle Almond kamunun Birleşik Devletler hükümetinin üstlendiği uluslararası taahhütlerde sağlam ve kararlı bir destek sağlayamayacağı öngörüsünde bulunmuştur (1960, 53’den aktaran Caspary, 1970, 536). Almond kamuoyunun dış politika alanında genel kayıtsızlığından yola çıkarak karar alıcının bu oynak zemine güvenemeyeceğini öne sürmüştür. Fakat Mood teorisinin ortaya atılmasından kısa bir süre sonra yani 1965’de ABD’nin Vietnam savaşına girmesi ve yaşadığı acı tecrübeler sonunda 1973 yılında kamuoyu ve basının baskısı neticesinde savaştan çekilmesi kamuoyunun dış politika alanında etkinliğinin yeniden sorgulanmasına yol açmıştır.

Yukarıda bahsedilen savaş tecrübesi kamuoyunun dış politika yapım sürecinde ne ölçüde etkin olabileceğinin ve medyanın bu etkinlikte ne kadar payı olduğu konusunda günümüze kadar çok çeşitli araştırmalar yapılmış ve teoriler ortaya atılmıştır. Fakat genel olarak pek çok kaynakta liberal demokrasilerde dış politika yapım süreci kitlesel kamuoyu ile politik seçkinler arasında iki temel konseptte göre gerçekleşen bir etkileşimin ürünü olarak kabul edilmiştir. Bunlardan ilki katılımcı demokrasi teorisinin “bottom-up” (tabandan tavana) yaklaşımıdır. Bu yaklaşım genel kamunun dış politika yapım sürecinde ölçülebilir ve sınırlı bir etkisi olduğunu savunmaktadır (Page ve Shapiro, 1983, 175-190). Thomas Risse-Kappen liberal demokrasilerde kamuoyu-iç yapı ve dış politika ilişkisini incelediği makalesinde liberal demokrasiye sahip ülkelerde pek çok önemli dış politika kararının kamuoyu konsensüsü sağlanmadan alındığına dikkat çekmektedir. Kappen’e göre örneğin Birleşik Devletlerin soğuk savaş sonrası uluslararası politikada aktif görev alması, Batı Almanya’nın 1950’lerin başlarında yeniden silahlanarak NATO’ya katılımı ve 1950’lerde Fransa’nın bağımsız bir nükleer güç olmaya karar vermesi ile 1960’ların ortasında NATO’nun askeri kanadından ayrılmaya karar vermesi gibi olaylar bu türden örneklerdir (1991,

481). Dış politika yapım sürecinde kitlesel kamuoyu ve seçkinler arasındaki etkileşimin nasıl gerçekleştiğine dair ikinci yaklaşım geleneksel literatürde “top-down” (tavandan tabana) yaklaşımı olarak anılmaktadır. Bu yaklaşım kamunun politik liderler tarafından kolaylıkla manipüle edildiğini varsaymaktadır. Çünkü ilk olarak dış ve güvenlik politikalarına ilişkin konular ekonomik politikaya ilişkin konularla karşılaştırıldığında daha az belirgin ve önemli konulardır. İkinci olarak bu konulara katılıma ilişkin bilgilerin derecesi düşüktür ve son olarak da kamuoyu geçici, çabuk sönen bir olgudur. Bu yüzden politik liderler tarafından kamuoyu kolaylıkla manipüle edilmektedir. Kappen her iki yaklaşımı da sunduğu ampirik kanıtlarla eleştirmiştir. Ona göre her iki yaklaşım da kamuoyunu politik olarak aktif belirli bir azınlık kabul etmesine rağmen, yapılan araştırmalarda kamunun büyük bir kısmının dış politikaya ilişkin haberleri medyadan düzenli olarak takip ettikleri saptanmıştır. Kappen’e göre kamunun %20-30’luk kısmı ciddi bir biçimde dış politika ile ilgilenmektedir. Dış politikaya yönelik kamu tutumları sanıldığı gibi aksine çok daha fazla istikrarlıdır ve kamunun büyük bir yüzdesi tutumlarını sıklıkla değiştirmemektedir (1991, 481-482). Özetle top-down yaklaşımının aksine kamu çok daha rasyoneldir ve seçkin manipülasyonuna daha az açıktır.

Kappen çalışmasında her iki yaklaşımı da kitlelere ve seçkinlere bütüncül aktörlermiş gibi davranmakla eleştirmiştir. Ona göre kamunun belirli bir kısmı hükümet propagandası tarafından manipüle edilirken, diğerleri bu etkileme çabalarına karşı direnç gösterebilmektedir. Yazara göre her iki yaklaşım kamu ile ilgili şu ayrıma dikkat etmelidirler: kitlesel kamu (mass public opinion) ve dikkatli kamu (attentive public) genel itibarıyla politika ile ilgiliyken, konu kamuları (issue publics) ise belirli konularla bilhassa ilgilenmektedirler. Kappen her iki yaklaşımın da kamuoyunun ve toplumsal grupların politika yapım sürecini değişik aşamalarda çeşitli yollardan etkileyebileceğini göz ardı ettiklerini savunmuştur. Ona göre kamuoyu ve toplumsal gruplar doğrudan zirvedeki karar alıcıların seçimlerine politik hedeflerini değiştirerek veya hedeflerinin öncelik sırasını etkileyerek, yerine getirilecek hedeflerin araçlarını ve/veya bir dizi seçeneklerini daraltarak veya politik reformlardan ziyade değişmiş retorik anlayışta sembolik tavizler kazanarak etkide bulunmaktadır. Ayrıca kamu seçkinler arasındaki koalisyon inşa sürecinden etkilenmekte olan politikaları dolaylıda olsa etkileyebilmektedir. Kamu, yönetimin içindeki bireysel aktörlerin veya bürokratların pozisyonlarını güçlendirebilmekte veya zayıflatabilmektedir. Kappen’e göre her iki modelde de varsayıldığı gibi kamunun ve seçkinin kanısının birbirleriyle karşılıklı etkileşim içerisinde olduğu ve değişik ülkelerde aynı yolu izleyerek politik kararlara dönüştüğü düşüncesi yanlıştır. Diğer bir deyişle çeşitli ülkelerdeki kamu tutumları arasındaki benzerlik zorunlu olarak benzer politikalara götürmemektedir (1991, 482-483). Kappen her iki modele getirdiği eleştirilerden sonra dış ve güvenlik politikalarında kitlesel kamuoyu ve seçkin kararları arasındaki kopuk halka olduğuna işaret etmiştir. O, bu kopuk halkanın yerine liberal demokrasilerin dış politikaları üzerinde kamuoyu etkisinin anlaşılmasına yardımcı olabilecek “iç yapı” (domestic structures) ve “koalisyon inşa süreci”ne (coalition-building process) göz atmak gerektiğini düşünmektedir. İç yapı yaklaşımları politik kurumların (devletin) doğasını, toplumun temel özelliklerini ve politik sistemin içindeki kurumsal ve organizasyonel düzenlemelerle ilişkili devleti, toplumu ve toplumsal ihtiyaçlar kanalını ele almaktadır. Diğer bir deyişle iç yapı, politik sistemlerin toplumsal ihtiyaçlara nasıl cevap verdiklerini tanımlamaktadır. Koalisyon-inşa süreci ise politik iletişim ağlarına (policy networks) odaklanmaktadır. Politik iletişim ağları ise politik sistemlerdeki toplumsal çevre ile ilişkili çıkar gruplarının ve politik partilerin çıkar mekanizmaları ve süreçlerinin temsilidir. Bu konsept ilgili seçkin grupları ile politik destekçileri arasında politik aktörlerin konsensüs inşa edebilirliklerine vurgu yapmaktadır (1991, 484-485). Özetle Kappen, liberal demokrasilerde kamuoyunun karar alma konumundaki seçkinleri dış politika konusunda nasıl etkilediklerine dair geliştirilen bir modelin anlamlı olabilmesi için iç yapıya ve koalisyon inşa sürecine bakılmasının gerekli olduğuna işaret etmiştir.

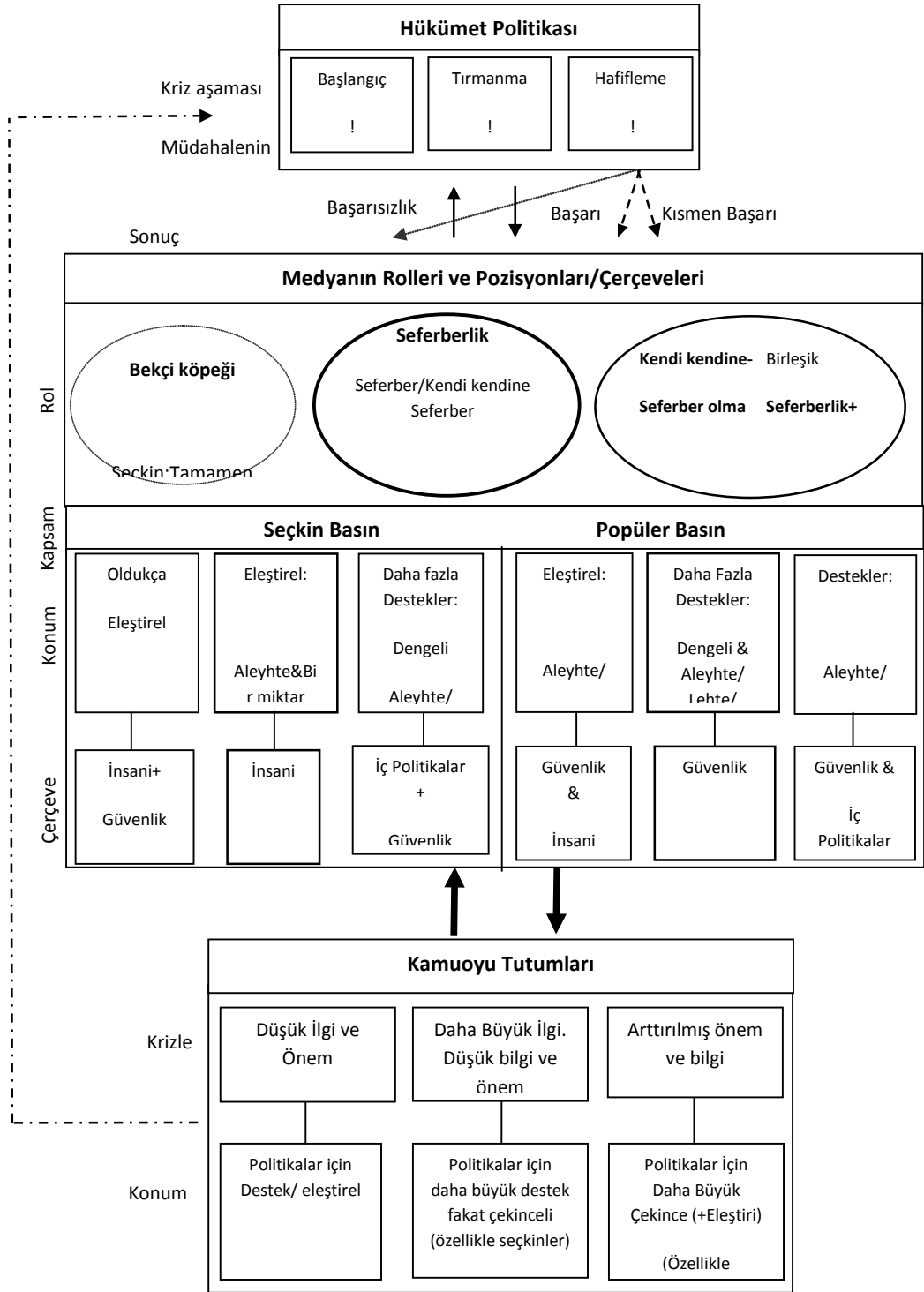
Kamuoyunun karar alıcılar üzerinde önemli bir yönlendirici etkisi olduğuna yukarıda geniş ir şekilde değinilmiştir. Kamuoyunun politik çıktılar ve karar alıcılar üzerindeki bu etkisi sorun/konu veya olay medyaya mal olduğu ölçüde daha net biçimde ortaya çıkabilmektedir. Medya hem kendi görüş ve düşünceleri ile karar alıcı üzerinde etkide bulunurken hem de kamuoyunun önemli bir aktarıcısı ve oluşturucusu olarak politik çıktılar ve karar alıcılar üzerinde etkide bulunabilmektedir. ABD'nin Vietnam savaşı tecrübesi konunun uzmanlarınca savaşın cephede değil evlerin televizyon izlenen salonlarında kaybedildiği yorumlarının ortaya çıkmasına yol çmiştir. Bu tecrübe medyanın ve kamuoyunun dış politika çıktıları üzerinde ne ölçüde etkili olabildiğine dair çok güçlü veriler sunmuştur. 1970 sonrası yapılan pek çok çalışma medya-kamuoyu ve dış politika kararları-karar alıcı üçgeninin birbirlerini nasıl etkiledikleri üzerine odaklanmıştır¹. Yapılan çalışmaların bir kısmı medyayı kamunun soruna ilişkin düşüncelerini karar alıcıya aktaran bir kanal olarak ele almışken, bir kısmı ise medyayı hem kamuoyunu hem de karar alıcıyı etkileyen güçlü bir faktör olarak ele almışlardır. Bu ele alış tarzı şüphesiz araştırmacının ulaşmak istediği sonuçla yakından alakalıdır. İletişim bilimciler her üç yapı arasından (medya-kamuoyu ve karar alıcı) medyanın etkilerine odaklanmış ve etkileşimde medyayı başköşeye yerleştirmişken, siyaset bilimciler ve uluslararası ilişkileri teorisyenleri sırasıyla kamuoyunun ve karar alıcının yönlendirici etkilerine odaklanmışlardır.

Yukarıda ifade edilen farklı odaklanmalardan dolayı kamuoyu-medya ve dış politika karar alıcısı arasında ki etkileşimi ortaya koyma konusunda bütünleştirici bir model eksikliği ortaya çıkmıştır. Bu gerçekten hareketle Yaeli Bloch-Elkon “Studying the Media, Public Opinion, and Foreign Policy in International Crises: The United States and the Bosnian Crisis, 1992—1995” adlı çalışmasıyla ABD örneğinden hareketle liberal demokrasilerde medya ve kamuoyunun dış politika kararlarını ve karar alıcılarını nasıl etkilediğini açıklamaya çalışmıştır. Bloch-Elkon oluşturduğu model ile kitle iletişim ve uluslararası ilişkiler teorilerini birleştirmiş, dış politikada kriz durumunda hükümet ile kamuoyunun ve medyanın farklı pozisyonlarına ve krizin çeşitli aşamalarında oynadıkları role vurgu yapmıştır. Bloch-Elkon modelini Bosna krizi sırasında Birleşik Devletler üzerinde uygulamalı olarak gerçekleştirmiş, bu amaçla “Seçkin Basın” olarak adlandırdığı The Washington Post ve Wall Street Journal gazetelerinin yorum ve başmakalelerini, “Popüler Basın” olarak adlandırdığı USA Today ve Washington Times’ın da manşetlerini

¹ **bknz.** Powlick Philip J., 1991. “The Attitudinal Basis for Responsiveness to Public Opinion among American Foreign Policy Officials”, *Journal of Conflict Resolution* 35: 611-41, Powlick Philip J., 1995. “The Sources of Public Opinion for American Foreign Policy Officials”, *International Studies Quarterly* 39:427-451, Powlick Philip J., and Andrew Z. Katz. 1998.”Defining the American Public Opinion/ Foreign Policy Nexus”, *Mershon International Studies Review* 42:29-61, Mc Combs, Maxwell E., and Donald L. Shaw, 1972, “The Agenda Setting Function of the Press”, *Public Opinion Quarterly* 36: 176-87., Soroka, Stuart N., 2003., “Media, Public Opinion and Foreign Policy”, *Harvard International Journal of Press/Politics* 8: 27-48, Bloch Yaeli and Sam Lehman-Wilzig.2002. “An Exploratory Model Of Media-Government Relations in International Crises: U.S. Involvement in Bosnia 1992-1995” In *Media and Conflict*, ed. E Gilboa, 153-69. New York: Transnational Publishers, Bloch-Elkon Yaeli and Robert Y. Shapiro, 2005., “Deep Suspicion: Iraq, Misperception and Partisanship”, *Public Opinion Press* (june), online periodical., Grosswiler, Paul.1996., “The Impact of Media and Images on Foreign Policy: Elite U.S. Newspaper Editorial Coverage of Surviving Communist Countries in the Post-Cold War Era”, In *News Media&Foreign Relations*, ed. A. Malek Norwood, 195-210. Norwood NJ: Ablex, Iyengar Shanto and Adam F. Simon. 1997. “News Coverage of the Gulf Crisis and Public Opinion: A Study of Agenda Setting, Priming and Framing”. In *Do the Media Govern? Politicians, Voters and Reporters in America*, ed. S. Iyengar and R. Reeves, 248-57. Thousand Oaks, CA: Sage, Bennett, Stephen Earl, Richard S. Flickinger, and Staci L. Rhine.1997. “American Public Opinion and the Civil War in Bosnia” *Harvard International Journal of Press/Politics* 2(4): 87-105.

incelemiş ve kamuoyu araştırmalarını da araştırmasına dâhil etmiştir. Araştırma sonucunda Elkon medya içerikleri ile kamuoyu ve politik açıklamalar arasında uluslararası krizin çeşitli aşamaları esnasında basının oynadığı farklı roller gereği güçlü ve önemli korelasyon bulmuştur. Bloch-Elkon bu ayrıntılı araştırması neticesinde ulaştığı en çarpıcı sonucun kamuoyunun desteklediği basının hükümeti Bosna'ya müdahale için zorladığı olduğunu düşünmektedir. O'na göre bu açıdan Bosna krizine insani amaçlı bir müdahalenin basın tarafından zorlandığı düşünülebilir. Yazar bu türden bir etkinin krizin başlangıç safhasında önemli olduğunu, fakat açık politikalar oluşmaya başladıkça etkinin daha az hissedilir olduğunu ifade etmiştir (2007, 42). Özetle yazar hükümetin kendi dış politikasını uluslararası çevredeki değişimlere uyarlayana kadar medyanın artan bir şekilde yönetimin eylemleri üzerinde etkide bulunacağı sonucuna ulaşmıştır.

Yukarıda söz edilen araştırmancının ayrıntılarına inmek medya ve kamuoyunun dış politika yapım sürecinde oynadıkları role ilişkin daha net açıklamaları da beraberinde getirecektir. Bloch-Elkon uluslararası kriz durumlarında medya ile kamuoyu ve hükümet politikalarının nasıl bir etkileşim içerisinde gerçekleştiğini aşağıdaki şekil yardımı ile modelleme girişiminde bulunmuştur. Şekilde sunulan model üç kısımdan oluşmaktadır: hükümet politikası (krizin çeşitli aşamalarına bölünmektedir), medyada yer alma (media coverage), ve demokraside kamuoyunun tutumları. Her aşama basın ve kamunun temel çerçevelerini ve pozisyonlarını (seçkin ve popüler gazeteler karşılaştırılırken) içermektedir. Elkon'a göre medyada yer alma çerçevelerini sorusunu gündeme getirmektedir. O'na göre dış politika üzerine sunulan haber ve yorumlar çerçeveler tarafından sabitlenmekte, böylece gazeteciler izleyicilerine bilgi paketi halinde spesifik gerçeklikler sunmaktadırlar. Yazar bu model denemesinde medyanın "bekçi köpekliği" ve "seferber etme rollerini ise liberal basın kuramı ile açıklamıştır. Bu kurama göre ilk olarak kitlesel basın kamunun girişkenlik rolünü en iyi yerine getirme, bağımsızlık, muhaliflik, hükümet eylemleri üzerinde bekçi köpekliği görevi görmektedir. İkinci olarak, basın resmi ve legal bir şekilde özgür olarak kabul edilmesine rağmen, politik-kültürel sınırlandırmalar medya çıktılarına hükümeti yüksek derecede destekler hale getirmektedir. Bu yaklaşım en iyi şekilde seferberlik (mobilization) olarak kategorize edilebilir ki bu şekilde basın "ulusal konsensüsü güçlendirme" kavramlarını kendi görevi olarak görme eğilimine girmektedir. Bu durum daha çok gelişmiş ülkelerde bulunur fakat kriz zamanlarında böyle seferber ya da yarı-seferber olmuş gazetecilik durumları sıklıkla görülür ve bu tip bir basın "bayrak etrafında toplanma" düşünceli insanları kolayca yakalar (2007, 25-26). Özellikle ulusal çıkar tehdit edildiğinde ulusal basın ulusal dış politika hedeflerini destekleme eğilimine girmekte ve böylece ulusal bütünleşmenin kaynağı gibi davranmaktadır.

Şekil: Uluslararası Krizlerde Hükümet Politikası, Medya ve Kamuoyu

Kaynak: Yaeli Bloch-Elkon, "Studying the Media, Public Opinion, and Foreign Policy in International Crises: The United States and the Bosnian Crisis, 1992—1995", The Harvard International Journal of Press/ Politics, 2007;12;20, ss. 20-51, s.24

Şekilde uluslararası krizin birinci aşaması (başlangıç aşaması) kriz öncesi periyodu göstermektedir. Bu periyot iki veya daha fazla devlet arasındaki aksamaların yoğunluğunun değiştiğini, potansiyel şiddet durumlarının önemli bir artışını, ve son durumda tehdit algılamasının

gerçekleştiğini simgeleyen bir periyottur. Bu aşamada medyanın birincil görevi muhalif bir bekçi köpeğiymiş gibi davranmasıdır ve bu aşamada medyada yer alan haberler hükümetin doğal eğilimlerinin karşısında yer almaktadır. İkinci aşamada yani tırmanma safhasında (krizin zirve noktasında) – ki bu aşama bozulmanın şiddetinin önemli oranda yükselmesini ve muhtemel bir düşmanlığın büyümesini ve taraflar arasında askeri gücün kullanılmasını içerir- medya haberleri seferber edici rol oynamaya, kamuyu ve hükümet politikalarını destekleme eğilimlerini toplamaya başlarlar. İkinci aşamada medya hükümet tarafından seferber edilmekle birlikte kriz olarak tanımlanan durumu yatıştırmak için eleştirilerini azaltarak gönüllü olarak kendini seferber etmektedir. Diğer bir deyişle seferber etmenin iki kaynağı vardır, dış güçlerin katılımıyla ve kendisi başlatarak. Bu tip seferber etmeler duruma bağlı olarak ortaklaşa veya bağımsız olarak ortaya çıkabilir. Bundan başka medya kriz zamanlarında hükümet tarafından tamamen seferber edilemez, bilhassa liberal demokratik rejimlerde; seferberlik de medya tarafından çağrılara verilen cevapla biraz gönüllülüğe ihtiyaç duymaktadır (2007, 26, 39).

Üçüncü aşamada, yani yoğunluğun azaldığı safhada (krizin sona erdiği aşama) -şiddet etkileşimlerinin ve düşmanlıkların azalması uzlaşmayla ve krizin sona ermesi ile sonuçlanır- medyanın politik çıktılara göre çeşitli rolleri vardır. Politikaların başarısızlığı durumunda medya birinci aşamada olduğu gibi bekçi köpeği rolüne geri dönme eğilimindedir. Başarılı olunduğu veya başarılı olunduğunun fark edildiği durumlarda medya hükümete yardım etmek için kendini seferber etme, otoritelerin politik desteğini toplama veya başarılı kampanyaların içine atlama rolüne yönelir. Hükümet politikalarının kısmen başarılı olarak sayıldığı durumlarda medya muhtemelen seferber edici ve bekçi köpeği rollerini birleştirerek kısmen seferber olacaktır ki hangi rolün baskın olacağını medya organının şekli (elit basına karşı popüler basın) dikte edecektir Genel olarak bu dinamik model şekilde ki çok yönlü okların gösterdiği gibi çeşitli değişkenler arasında ilişkiler olduğunu öne sürmektedir. Hükümet müdahalesinin genişliği medya haberlerini etkiler ki bu durum kamuoyunu etkileyerek yönlendirir (şekilde alttaki okların gösterdiği gibi) ve tersine kamunun tutumları da medyanın haber içeriği üzerinde etkide bulunur ki bu durum politika yapımcıların kararlarını etkiler (şekilde yukarıdaki okların gösterdiği gibi). Buna ek olarak kamuoyu idarenin politikaları üzerinde kamuoyu araştırmalarını ve özel araştırmaların sonuçları vasıtasıyla direkt bir etkide bulunabilir (şekilde dikey çizgilerin gösterdiği gibi) (2007, 26-27). Elkon'un çalışması medya-kamuoyu ve dış politika eylemini bütünleyen bir model olması açısından önem taşımaktadır. Elkon bu modellemeyi yukarıda şekil aracılığıyla ortaya koyduğu gibi kamuoyunun desteğini alan medyanın Bosna krizine insani amaçla hükümetin müdahalesini sağlamak için karar alıcıları zorladığı ve hatta müdahalenin gerçekleşmesine yardımcı olduğu sonucuna da ulaşmıştır. Elkon'un dikkat çektiği bir başka nokta ise medyanın bu etkisinin özellikle hükümetin krize yönelik hükümet politikalarının tam oluşmadığı noktada en üst seviyede olmasıdır. Fakat bu etki açık politikalar ortaya çıktıkça azalmaktadır.

SONUÇ

Liberal demokratik sistemlerde politika yapımının kamuoyu ve medya etkisine en kapalı olduğu alan dış politika alanıdır. Dış politikanın günlük rutin işleyişinden kamuoyu ve medya bir yana çoğu zaman muhalefet partilerinin hatta kabinenin dış politika alanı dışındaki diğer üyelerinin bile haberi olmamaktadır. Hakkında karar alınacak dış politika sorununun savaş tehdidi, doğal afetler, insani yardım gibi kriz konuları olduğu durumlarda kamuoyu ve medya önemli bir yönlendirici faktör olarak devreye girmekte, karar alıcıyı etkilemektedir. Bloch-Elkon'un örnek çalışmasından yola çıkılarak krizin başlangıç safhasında, yani krize ilişkin politikaların oluşmadığı aşamada medyanın ve medyanın yönlendirdiği kamuoyunun karar alıcı üzerindeki etkilerinin daha fazla olduğunu söylemek mümkündür. Krize ilişkin hükümet politikalarının belirginleşmesi ölçüsünde bu etkinin giderek zayıfladığı, istenilen politikaların uygulanmaya başlaması halinde ise etkiden çok destekten bahsetmenin mümkün hale geldiği görülmektedir.

Dış politika alanına ilişkin sorunlarda medya kurumunun niteliğinin de karar alıcı üzerindeki söz konusu medya etkisinde farklılıklar ortaya çıkardığı bilinmektedir. Popüler medya kuruluşlarının dış politika sorunlarına olan ilgisi iç politika sorunlarına göre daha düşüktür. Oysa seçkin medya organları dış politikanın rutin işleyişi karşısında bile kayıtsız kalmamaktadır. Bu durum karar alıcı konumundaki kişileri de bu seçkin medya kuruluşlarını takip etmeye itmektedir. Dolayısıyla medya kuruluşunun karar alıcı üzerindeki muhtemel etkisinin tiraj veya reyting yüksekliği ile doğru orantılı olduğunu söylemek zordur. Liberal demokratik olsun veya olmasın tüm sistemlerde dış veya iç siyaset konularında medya ve kamuoyunun karar alıcı üzerinde bir etkinliğinden söz edilebilir. Fakat ABD, İngiltere vb. demokrasilerde medyanın ve kamuoyunun karar alıcı üzerindeki etkileri daha ölçülebilir ve somuttur. Buna karşın dış politika alanında alınan kararlarda her iki dinamiğin etkileri demokratik sistemlerde Vietnam savaşından bu güne yöneticilerin dış politika alanında hesap vermeye zorlanmalarının ve ulusal güvenlik kılıfının zayıflaması ile daha da artmıştır.

Sonuç olarak medyanın ve kamuoyunun dış politika çıktıları üzerinde dış politika sorununun niteliğine göre önemli etkileri olduğu tespiti yapmak mümkündür. Rutin dış politika işleyişi ve alınan kararları üzerinde medyanın ve kamuoyunun bir etkisi yoktur. Örneğin bir ülkeye gönderilecek bir elçinin seçimi veya bir komşu ülke ile imzalanacak bir ticaret anlaşmasının içeriği olağanüstülük olmadığı takdirde medyanın ve kamuoyunun dikkatini çekmemektedir. Bu durumda karar alma mekanizması olağan işleyişinde devam etmektedir. Oysa dost olmayan bir ülke ile önemli imtiyazlar içeren bir ticaret anlaşmasının yapılması medya ve kamuoyunun hemen ilgisini çekecektir. Bu durumda anlaşma koşullarından tutun da, iki ülkenin tarihi ilişkilerine kadar birçok şey sorgulanacak, karar alıcı baskı altına alınmaya çalışılacaktır. ABD gibi ülkelerde bir ülkeye atanacak büyük elçinin ismi bile çok derin tartışmalara yola açabilmektedir. Kısaca sorunun kriz haline geldiği durumlarda kamuoyu ve özellikle de kamuoyunu yönlendiren medyanın dış politika çıktıları üzerinde önemli etkileri ve katkıları olmaktadır. Dış politika alanında alınan kararların hangi saiklerle alındığını ortaya koymak sadece gözlem ve incelemeye dayanılarak yapılabilecek bir şey değildir. Karar alıcının içinde bulunduğu şartlardan, psikolojisine ve hatta geçmiş yaşantısına kadar birçok etken de alınan karar üzerinde etkide bulunmaktadır. Yapılan çalışma ise medya ve kamuoyunun dış politika çıktılarını ne ölçüde etkilediği üzerinde teorik açıklamalarla durmuştur. Ortaya konulacak daha yeni bilimsel çalışmaların karar alıcıya ilişkin sosyo-psikolojik ortam üzerinde durması dış politikada karar almayı açıklamaya yeni boyutlar katacaktır.

KAYNAKÇA

- Almond, G. A. (1960). *The American People and Foreign Policy*. New York: Praeger.
- Arı, T. (2006). *Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika*. Alfa Yayınları. İstanbul.
- Bloch-Elkon, Y. (2007). *Studying the Media, Public Opinion, and Foreign Policy in International Crises: The United States and the Bosnian Crisis, 1992—1995*. *The Harvard International Journal of Press/ Politics*. 12;20. 20-51.
- Bryce, J. (1981). *The Nature of Public Opinion*. içinde: *Reader in Public Opinion and Mass Communication*. (Edt.) Morris Janowitz and Paul Hirsch. Third Edition The Free Press A Division of Macmillan Publishing Co., Inc.
- Caspary, W. R. (1970). *The 'Mood Theory: A Study of Public Opinion and Foreign Policy*. *American Political Science Review*, 64(2):536-47.
- Childs, H. L. (1965). *Public Opinion: Nature, Formation, and Role*, Princeton, N.J./Toronto/ New York/ Londra, D. van Nostrand Company, Inc.,

- İskit, T. (2007). Diplomasi, Tarihi, Teorisi, Kurumları ve Uygulaması. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları. İstanbul.
- Köni, H. (2001). Genel Sistem Kuramı ve Uluslararası Siyasetteki Yeri. ASAM Yayınları, Ankara.
- Page, B. I. ve Shapiro, R. Y. (1983). Effect of Public Opinion on Policy. American Political Science Review. 77, no.1, 175-90.
- Parlatır, İ., Gözaydın, N., vd. (haz.) (1998). Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük. 9. Baskı. Türk Dil Kurumu Yayınları: 549. Ankara.
- Putnam, R. D. (1988). Diplomacy and Domestic Politics: The Logic of Two Level Games. International Organization, Vol. 42, No.3, (Summer). 427-460.
- Risse-Kappen, T. (1991). Opinion, Domestic Structure, and Foreign Policy in Liberal Democracies. World Politics, 43 (4), 479-512.
- Russett, B. ve Star, H. (1992). World Politics The Menu For Choice. W.H. Freeman and Company, New York.
- Sartori, G. (1993). Demokrasi Teorisine Geri Dönüş. Tunçer Karamustafaoğlu-Mehmet Turhan (çev.). Türk Demokrasi Vakfı Yayınları. Yetkin Basımevi. Ankara.
- Sezer, D. (1972). Kamuoyu ve Dış Politika. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları. No.339. Sevinç Matbaası. Ankara.
- Ural, K. (1973). İstatistik ve Karar Alma. İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Yayınları. İstanbul.